

Europa: minorización llingüística ya minorización cultural

ROBERTO GONZÁLEZ-QUEVEDO

1. *Europa: cultures grandes, cultures pequeñes*

Entrugase güei cuál ye la problemática de les llingües ya cultures minorizaes n'Europa ponnos darréu escontra una situación contradictoria. Per un llau Europa ye'l continente de la cultura imperial. Del briezu européu surdieron les cultures ya llingües que colonizaron gran parte del mundu. Llingües llatines, xermániques ya eslaves espardiérense dende'l continente per América, África, Asia ya Oceanía. Ye, entós, Europa briezu de llingües y cultures mayoritaries qu'en diferentes países ya naciones traten d'imponese a otres llingües ya cultures más pequeñes, si ye qu'entavía nun terminaren con elles. Tal ésitu tuvo la Europa imperial que les sos colonies, cortáu'l remu que les xunía a la metrópoli, son agora, en dellos casos, exemplos abondo bonos de continuidá colonial.

Pero entós, nesta Europa alfabetizadora, apurridora de llingües ya cultures a mediu mundu ¿tien sentíu entrugase pol problema de la minorización llingüística ya cultural? Sí, tienlu efeutivamente. Pos de llau d'esta Europa qu'amira comu güela complaciente'l mundu fechu a la so medida ya que ve cómo per esti mundu cuerre la nación de só, de llau d'esta

Europa hai otra Europa: la de les llingües pequeñes, la de les cultures minorizaes, la de los requexos que dende hai mui bien d'años malapenes guarden la so identidá hestórica.

¿Cómu desplicar esta contradicción? ¿Por qué esta Europa contrapuesta? Quiciabes la razón d'estes dos Europes ta nel xacer de la situación cultural del continente dende cuantayá hasta esti sieglu. Hasta agora la realidá yera a la fuercia tolerante pa cola cultura minorizada. El más pequeñu poder del Estáu central ya'l fondu aislamientu de munchos territorios faíen más posible ya fácil la supervivencia de les cultures diverses qu'iguaben el mosaicu européu. Al mesmu tiempu que, por exemplu, l'Imperiu Británicu remanaba'l mundu, los emigrantes galeses refaíen lloñe de la so tierra les formes propies de vida ya mesmamente'l so llinguax. De llau del París cosmopolita, el molín provenzal movíase colos aires de la llingua propia.

Pero ésta yá nun ye la situación d'agora. Efeutivamente, nos caberos años d'esti sieglu les cultures ya les llingües minorizaes atópense nuna situación diferente. Alcuéntense ca día más afogaes pol puxu creciente de los grandes estándares culturales ya llingüísticos. L'intercambiu d'información, el poder de los medios de comunicación son ferramientes coles que l'estáu controla ya domina muncho meyor los territorios que taben menos homoxeneizaos ya que yeren a vivir por sí mesmos. Entiéndese asina que la situación de les cultures ya llingües minorizaes n'Europa seya un problema. Nestos momentos súrde-y al continente una disyuntiva tres de la que yá nun habrá retornu: afitar los mecanismos político-culturales que faigan posible la continuidá de les cultures ya llingües minoritaries o dexar llibre'l camín al desanicu definitivu de tolos nicios autóctonos ya imponer una europa monolítica ya uniforme. Convién encamentar que fai falta pensar que'l mo-

monolitismo ya la uniformidá pue llegar a estremos inamixables si'l procesu nun se controla ya sigue al debalu o rixú namás pola lóxica de la política del mercáu.

2. Cultura, llingua ya minorización

Fai falta afondar un poco nel conceutu de *minorización*. Fálase delles vegaes de llingües o cultures *minoritarias* ya convién entruzanos si esti términu, el de llingua o cultura *minoritaria*, val o nun val. La verdá ye que la pallabra *minorizada* paez más afayaíza que *minoritaria* nel sen de que pue ocurrir, ya pasa en mui bien de casos, qu'una tal llingua seya mayoritaria nel so territoriu pero marxina al mesmu tiempu. Si falamos de llingua minorizada o de cultura minorizada recuéyese entós meyor el sen de que ye una llingua que'l poder políticu quier arrexugar, quier faer más pequeña, quier *minorizar*.

Afitámonos nel supuestu de que la llingua ye un subsistema del conxuntu que ye la cultura. Un subsistema perimportante, quiciás el que más aquel-y da a la cultura. Hai mui bien d'elementos dientru lo que ye una cultura, pero ensin dulda ye la llingua lo que más ye a estremar unes cultures d'otres ya lo que más empobina la conducta simbólica. La llingua nun ye namás un mediu pa comunicase, ye tamién un esquema qu'igua la visión del mundu ya qu'orienta, entós, el comportamientu cultural.

Poru, siguiremos el camín del análisis de la minorización llingüística pa llegar al estudiu de la minorización cultural. Siendo comu ye persignificativa la importancia de la llingua nos procesos de cambiu social que lleven al desaniciu cultural, será la minorización de les pequeñes llingües la que nos seya pa mostrar l'aquel de la minorización cultural.

La llingua minorizada nun ye reconocida pol poder políticu comu tala. Fálense munchos o pocos falantes, en dengún casu se-y reconoz un caráuter oficial real. Cuandu falamos d' "oficial" referímonos non a una reconocencia oficial llingüística o simbólica sinón a una reconocencia efeutiva ya real. Por exemplu, la llingua irlandesa ye llingua oficial d'Irlanda, cosa que la fai darréu oficial de la C.E.E., pero ye una oficialidá namás simbólica ya ensin conteníu real, pues ciertamente l'irlandés ye un exemplu perfectamente válidu de llingua minorizada.

La comunidá de falantes ye minoritaria respetu a la comunidá hexemónica del Estáu onde s'atopa. Anque nos conceyos o territorios propios seya muncha xente o la mayoría de la xente la que tien dicha llingua, resulta, entós qu'alcuentra delles torques o dificultaes p'alitar normalmente.

La llingua minorizada nun suel tener iguáu un proyeutu propiu ya autónomu de continuidá pal futuru. Esto fai que quede arrexugada nel mundu folclóricu, comu regalu inútil de la hestoria, comu riqueza ferrugñosa que'l tiempu dexó, comu fenómenu filtráu pel progresu. Esta ye la ideoloxía que funciona respetu a la llingua minorizada. Anque nel so territoriu la mayoría la fale dafechu, los falantes cuenten que lo que falen nun tien realidá, porque nun tien futuru. Falen una esllava folclórica de tal mou que si quixeren falar de verdá o en serio tendríen que se faer falantes de la llingua dominante.

Nesti puntu ye conveniente faer una pequeña alusión a un curiosu fenómenu social que suel surdir al tratar esti asuntu de conciencia de falar daqué del pasáu, que nun tien nin futuru nin, cuasi, presente. Munches vegaes apaez una ambivalencia emocionalmente fuerte ya entós, al mesmu tiempu que se considera que la llingua minoritaria ta condenada al desaniciu pola so marxinaición ya pol so sen

folklóricu, al mesmu tiempu que se da esti valir negativu hai un sentimentu contrariu de respetu pa colo que se considera que ye daqué sagrao, que pertenez al panteón familiar ya que, tomalo en serio ye pecáu. Esta ambivalencia naz de la mesma situación diglósica, que fai que'l falante de llingua minoritaria alcuentre estracamundiaes les sos visiones del mundu cuandu empieza a ver la so llingua arrexada tratada comu llingua normal. Ye perfectamente posible que de primeres faiga esta situación surdir nel falante una actitú de rechazu, al ver rotos los esquemas diglósicos a los que ta avezáu. Pero esto ye un acontecimientu lóxicu ya normal ya nun hai dulda de qu'un tratamientu de política llingüística comu tien que ser pue dir esfayendo los prexucios diglósicos ya poniendo les coses en situ.

Nesta confusión diglósica naz, con mui mala intención, l'argumentu que delles vegaes utilicen los enemigos de la llingua minorizada, acusando a los que quieren volve-y el so prestixu ya la so vida de matar la so espontaneidá ya la so vitalidá. Ye, simplemente, el cinismu del que diz que'l problema d'un home probe soluciónase matándolu, pos quitándolu de la probeza taría fayendose un cambiu artificiosu, fayendo desapareicer poles buenes los rasgos vivos, picarescos ya espontáneos del mendigu.

3. *Minorización y sociedá*

Comu yá se dixo, ye mui importante tener en cuenta qu'una llingua minorizada ye fundamentalmente parte d'una cultura que ye, entós, tamién minorizada. El procesu de desaniciu d'una llingua ye tamién el procesu de desaniciu d'una cultura. La llingua nun ye daqué neutro o formal, sinón que tamién lleva con ella munchos conteníos culturales. Ya'l destín d'una

cultura ya'l de la so llingua son siempre'l mesmu.

Esto hai que lo tener mui en cuenta. Pues, efeutivamente, en momentos importantes de cambiu social ya cultural la llingua autóctona cuerre especial peligru. Si la llingua nun ta afitada na enseñanza, nos medios de comunicación ya na vida oficial, la desapareición de dellos vezos culturales importantes pue significar la desapareición de la llingua al mesmu tiempu. Ya al desapareicer la propia llingua, la cultura autóctona queda ensin posibilidaes d'arrebalar los nuevos tiempos asimilandu'l cambiu social. Acentúase asina'l procesu de folklorización ya arrexamientu tanto de la cultura comu de la llingua minorizada. Nun podemos perder de vista esti aspeutu, pues ensin dulda les problemátiques de toles llingües minoritaries d'Europa hai que les ver a la lluz d'esti momentu d'aceleráu cambiu social ya cultural. Cultura ya llingua que queden marxinaos d'esti cambiu tienen garantizada la so muerte. La problemática de les pequeñes llingües d'Europa ye la problemática de cómo ser quien a convertir les dificultaes del cambiu social ya cultural en ferramientes d'afitamientu del mundu autóctonu pal futuru.

Una situación de llingua minorizada xeneralmente fai creer al falante que la so llingua ye minoritaria en sí mesma. Pero esto ye, namás, parte de la ideoloxía que mantién la marxinao llingüística. Pues torgando rellativizar la cuestión al mundu políticu ya social, el fechu de la minorización paez dalgo absoluto, non el resultáu d'un procesu hestóricu concretu, sinón una realidá ahestórica, insalvable ya, entós, imposible de retrucar. Qu'una llingua seya o non mayoritaria o minoritaria ye un problema que ta non na mesma llingua, sinón na sociedá, na distribución del poder políticu ya económicu. Poro, la solución a les problemátiques de les llingües amenazaes n'Europa, comu fuera del continente, ye

la solución a una problemática de política cultural. Pues tou fenómenu cultural, ya la llingua yelo, ye un fenómenu social.

Toa sociedá ta estructurada nun sistema d'estratificación de riqueza, de poder ya tamién de prestixu. Nesti sistema ye lóxica la continua llucha por atopar, dientru de les posibilidaes de caún, ya teniendo en cuenta'l cálculu de costos ya beneficios, un llugar meyor.

La situación propia d'una llingua minorizada ye la de tar nun nivel más baxu de prestixu. El falante de tal llingua dase cuenta de que los sos vezos llingüísticos son una afirmación d'una inferioridá de status. Asina, los falantes tienen una nidia perceición de lo perxudicial que ye falar la so llingua y fairán tolo posible pa nun manifestar la so identidá llingüístico-cultural. La llingua llega asina a tener una situación de cuasi clandestinidá: fálase nos ámbitos familiares o de rellaciones con xente averao a la mesma norma llingüística ya cultural pero escuéndese nel mundu públicu onde pue resultar negativa. Nun trabachu perinteresante so los laponos, Eidheim pon de manifestu lo muncho que-y costó saber que los talos laponos falaben la so llingua autóctona en casa: toos lo negaben porque yera pa ellos un estigma. La llingua minoritaria conviértese nun estigma, falala ye una marca negativa de prestixu. Nesta situación el falante dase cuenta de que caltener el so status depende de la capacidá pa tapecer los vezos llingüísticos. Si quier xubir socialmente conoz dafechu cuáles son les espeutatives asperaes tanto de los que tán nos llugares altos del status comu los que non. La llingua dominante conviértese asina en modelu de fala ya esta aspiración tresmitirá'l falante con más fuercia a los sos fíos, pues nun quedrá que los sos fíos tean marcaos pol mesmu estigma social qu'él.

Pero nun ye namás el prestixu lo que se xuega'l falante de

la llingua minorizada. Son les mesmes oportunidaes económicques les qu'acaben siendo enemigues ya conviértense en torgues importantes pa la llingua minorizada. El falante percibe, munches vegaes inconscientemente, que pa llegar a los meyores puestos de riqueza tien munches más posibilidaes cuanto más renuncie a la so propia llingua.

Esti procesu de desaniciu nel texú social ya económicu tien muchos matices perinteresantes pal análisis sociolóxicu ya antropolóxicu. Ye perinteresante observar cómo una comunidá de falantes de llingua minoritaria lleva esta doble vida llingüística ya toma un sistema o otru según fale col familiar, col amigu, col cura, col cacique, cola persona influyente a la que-y pide un favor, etc.

Mui eficaz, lóxicamente, ye tamién la clara discriminación política, que pue dir dende la sutil incitación a un comportamientu llingüísticu diferente hasta la sanción concreta por usar la llingua minoritaria. Nesti últimu casu fai falta observar que'l poder políticu suel ser tolerante col usu diglósicu de la llingua. O seya, usar la llingua minoritaria comu llingua namás familiar, o nel contestu rural o humorísticu, nun provoca sospecha política. Lo que sí suel ser yá más sospechoso ye usar la llingua minoritaria comu si nun lo fuera, comu una llingua que val pa les coses series ya oficiales.

Esti pequeñu averamientu al conceutu de minorización val pa ver les munches torgues coles que s'alcuentra una llingua nesa situación. La problemática de les llingües minoritaries tien trancaes en sí mesmes tribes asgaya de dificultaes. Al estudiar el casu européu hemos tener en cuenta la complexidá de los problemes de cada llingua. Xeneralmente les llingües en peligru conviértense en llingües rurales, mientres que la llingua dominante apodérase de los espacios urbanos. Afítase asina la oposición "mundu rural/ciudad". Ya nun hai dulda de

que nesta dualidá ye'l mundu rural el que tien menos inciatives, el que va perdiendo la so entidá, el que termina siendo asimiláu pola fuercia de la cultura urbana. Esti procesu fai que poco a poco haiga menos espacios na sociedá a los que'l poder cultural central nun llegue con muncha facilidá. En secando'l formientu onde anicien los valores culturales ya la llingua autóctona, piérdense les posibilidaes de faer un camín propiu. Pues el mesmu mundu rural en sí mesmu ye vulnerable a la cultura dominante.

N'Europa l'Estáu central sigue siendo central. Hasta podemos dicir que ye más centraliegu qu'enxamás, munchu más que nes dómines pasaes. ¿Por qué? ¿Nun hai n'Europa procesos d'autonomías ya de descentralizaciones? Sí, ye verdá que n'Europa gana terrén la política de rexonalización del poder políticu. Sicasí, l'Estáu central sigue teniendo un gran poder, pues tien unes ferramientes que-y faltaben a los estaos de siglos pasaos. Los medios de comunicación ayuden ca día con más fuercia a romper vieyes intimidaes ya a homoxeneizar dafechu tolos territorios del Estáu baxo una mesma cultura ya una mesma llingua. La Televisión, por exemplu, ye una manera d'escolarizar, a toles hores del día, a neños ya adultos. La familia rural, por exemplu, ye una institución social que xeneralmente sirvió pa guardar la cultura ya la llingua propies de los axentes aculturadores foriatos. Pues bien, agora la cultura ya la llingua dominante entren ensin torga denguna nel corazón de la estructura social y dende ellí imponen la so llei ya terminen coles poques defenses qu'a la llingua minoritaria-y quedaben.

Cuasi tolos cambios qu'agora se producen ya qu'estracamundien dafechu la estructura de la familia tradicional ya'l repartu de roles ya de funciones según la edá ya'l sexu perfavorecen el llabor aculturizador del Estáu central.

4. Mapa de la minorización llingüística y cultural n'Europa

Sicasí, cada llingua ye un mundu. Hai llingües minoritaries que yá tienen munchu camín fechu ya qu'agora mesmu tienen rotes munches de les torgues que tradicionalmente-yos punxeron dificultaes. Dalgunes son llingües d'emigración. Unes lleven yá avanzáu'l procesu de normalización, otres entá menlu agora tovía. Unes tienen yá munchu cultivu lliterariu, otres non. Dalgunes viven nun territoriu que tien autonomía política, mientres que n'otros casos la situación nun ye ésa. La problemática europea abarca toos estos casos ya munchos más. Faigamos un pequeñu repasu a la situación actual.

- Dinamarca:

La llingua de más falantes d'Europa occidental, la llingua alemana, ye llingua minoritaria en Dinamarca. Unos ventimil daneses tienen l'alemán comu llingua de cultura.

Esta minoría alemana, que tien una importante xunta pa defendese, allúgase na frontera cola República Federal, na rexón danesa llamada "Sonderjylland" ("Nordschleswig" según los falantes alemanes). Curiosamente, dellos d'estos falantes usen un dialeutu danés, pero tienen comu llingua de cultura l'alemán, lo que-yos val pa identificase comu minoría alemana. Los neños d'esta minoría tienen escueles nes que s'enseña en llingua alemana, anque tamién se dan conocimientos de llingua ya cultura danesa.

- Bélxica:

En Bélxica atopamos daqué paecío al casu danés. A lo llargo de tola frontera cola República Federal alemana hai una importante minoría de fala alemana, minoría respetu al Estáu belga nos territorios fronterizos, nos que la llingua alemana

mana ye la llingua oficial dafechu. El númberu de falantes ye oficialmente de 65.000. Nel añu 1973 iguóse'l "Conseyu de Cultura Alemana", que si nun principiu tenía namás un xacer consultivu, poco a poco foi garrando puxu, gracies a la dinámica política belga, ya güei esta minoría tien satisfecha la so reivindicación llingüística.

Ensin dulda ye Bélxica'l país que meyor nos val d'exemplu, arquetipu ya concreición de lo que ye'l mosaicu cultural européu. Nel Estáu belga alcuéntrense dos de los grandes grupos llingüísticos que formen Europa: el mundu románicu ya'l mundu xermánicu. Los caberos años de la hestoria reciente de Bélxica son un procesu exemplar d'aferir la política cultural a la realidá llingüística. La vieya preponderancia francófona nel Estáu belga yá nun la atopamos güei. Gracies al puxu creciente de la minoría flamenca, de fala holandesa, reivindicando'l drechu a la normalización dafechu de la so llingua, la Bélxica d'agora tien una traza abondo diferente de la d'hai unos años. El mayor pesu demográficu qu'agora tien la población flamenca escontra la valona fai qu'agora seyan éstos los que glayen por algamar pa ellos una situación más favorable. La griesca ente valones ya flamencos concrétase nesti momentu na llucha, mui radicalizada, por un pequeñu conceyu, "Les Fourons", que ye'l factor más desestabilizador del equilibriu políticu belga. El casu de "Les Fourons" ye perdiffícil de solucionar. Pa los que defendemos una Europa que respete les minoríes nun ye fácil maxinar una xida válida a esti pequeñu territoriu, que ye de llingua autóctona xermánica pero que, mayoritariamente, quier pertenecer dafechu al terrén francófonu.

Esti problema ya otros de convivencia tán faciendo evolucionar la política belga ensin un momentu de reposu. Ya paez que les caberes tendencias lleven al consensu pa dir

a un sistema políticu federal.

De toles maneres, ya dexando d'un llau'l difícil casu de "Les Fourons", paez que'l problema llingüísticu belga ente xermánfonos ya francófonos ta fundamente resueltu, en xeneral. El país ta formáu por dos zones principales: una de fala francesa ya otres de fala holandesa. La capital, Bruseles, ye l'únicu territoriu bilingüe. Hai tamién dalgunos conceyos, de llau d'esta llinia divisoria, nos qu'una llingua ye la oficial ya la otra ta "protexida". Esta trabayada solución llingüística benefició, ensin dulda, a la faza de llingua alemana, de la que falamos enantes, pero nun paez que sirviera de muncho pa otra pequeña minoría. Efectivamente, na rexón belga de Luxemburg hai ente 25 ya 40 mil de falantes del llamáu "luxemburgués", un dialeutu xermánicu, que tien caráuter de llingua nacional del Gran Ducáu de Luxemburgo ya tamién s'atopa nel Departamentu francés de Mosela. Lo cierto ye qu'esta fala xermánica ta nuna situación permala pol creciente puxu demográficu francófonu nesti territoriu belga.

Pero no tocante a Bélxica hai que dicir qu'entovía ta pendiente un problema dientru del mesmu ámbitu francófonu: ye que la población francófona, qu'usa la llingua ya la cultura francesa comu señal d'identidá escontra los flamencos, tien una llingua propia, una llingua autóctona que ye'l valón, una llingua romance. Esta ye la razón de qu'agora dellos grupos perdinámicos especialmente n'actividaes teatrales ya culturales en xeneral, reivindiquen la llingua valona, que yá se pue deprender en dellos colexos. Nun conceyu internacional celebráu hai pocu la representación valona pidió que s'encamentase a l'administración belga la reconocencia del valón comu llingua cooficial.

- Holanda:

N'Holanda hai una importante minoría frisona, de la que

mediu millón aprosimadamente falen la llingua autóctona. Dende principios d'esti sieglu deprendese'l frisón na escuela. Col pasu'l tiempu foi llogrando ganar más importancia na enseñanza ya güei son munches les escueles bilingües, en frisón ya holandés. De toes formes, nos caberos tiempos hai mui bien d'iniciatives que lleven a sofitar una llingua más que l'alternativa bilingüe. Nos caberos tiempos, gracias a les actividaes del Partíu Nacionalista Frisón, la llingua frisona tien un meyor tratamientu públicu ya ye, concretamente, una llingua utilizada n'alministración pública.

- Italia:

Ye Italia ún de los estaos europeos onde puen atopase más llingües minoritaries ya de raigaños más separtaos.

Ente 20 ya 30 mil falantes componen la minoría griega, allugada en Calabria ya otres rexones italianes. La llingua griega nun tien dengún sofitu oficial ya nun tien tampocu reconocencia denguna. Namás atopamos delles iniciatives personales d'enseñanza, pues dalgunos nicios fechos polos poderes rexonales de Calabria tornólos siempre'l gobiernu italianu.

Muncho más pequeña ye la minoría croata, na rexón de Molise. Tampocu tien denguna reconocencia oficial, aunque nestes poblaciones alcuéntense indicadores bilingües ya hai delles revistes espublizaes d'asociaciones y xuntes privaes.

Más importante ye la minoría albanesa en Sicilia ya sur d'Italia en xeneral (Campania, Calabria, Molise). Tampocu esta llingua, falada n'Italia por más de cien mil persones, tien sofitu oficial, aunque dellos medios de comunicación (emisores de radio, periódicos) y delles revistes lliteraries puxen por caltener esta llingua d'emigración. Los albaneses d'Italia gracias al so trabayu personal tienen algamaos importantes llogros de biblioteques públiques ya instituciones culturales.

Tamién hai una pequeña presencia de catalano-falantes na ciudá d'Alghero, en Cerdeña. Equ'l catalán nun tien sofitu oficial ya nun pue emplegase n'alministración pública. Namás delles iniciatives privaes sofiten la cultura catalana nesta ciudá de Cerdeña.

Otra minoría qu'atopamos n'Italia ye la occitana nel Piamonte. Nun tien reconocencia oficial na enseñanza pública nin nos asuntos alministrativos, pero hai dalgunes escueles primaries que tienen l'occitanu comu materia optativa. Tamién una emisora de radio trabaya con esta llingua minoritaria.

Denguna d'estes minoríes tien, comu vemos, reconocencia oficial ya tampocu la tienen les diferentes llingües rexonales que s'alcuentren pela península itálica: asina, tanto la llingua piamontesa, comu la lombarda, la siciliana o la friulana tienen munches torgues de llau del gobiernu central italianu, aunque delles autoridaes rexonales tienen fecho dellos llabores por llograr que la llingua autóctona algame un nivel afayaizu de supervivencia. Pero hai que tener en cuenta la mui grande actividá cultural nel ámbitu d'estes cultures rexonales, con revistes y llibros espublizaos asgaya. Una minoría falante perimportante ye la xitana, sofitada namás por delles instituciones privaes, comu'l "Centro di Studi Zingari".

La situación d'estes llingües minoritaries n'Italia ye, entós, abondo murnia. Pola cueta, otres llingües minoritaries tienen un status más afitáu, asina la minoría de llingua alemana, na provincia de Bolzano, na que l'alemán algama un status d'igualdá col italianu, tien un periódicu diariu na llingua xermánica ya presencia tamién na radio ya televisión.

Un casu interesante ye'l del Valle d'Aosta, onde la llingua vernácula ye'l franco-provenzal. Esta llingua nun tien reconocencia llegal, pero sí la tien el francés comu llingua de cultura, lo que quier decir que nel Valle d'Aosta francés ya italianu

tienen el carácter de llingües oficiales pa los actos públicos.

La llingua ladina tien tamién dalguna proteición oficial, especialmente na provincia de Bolzano, onde ye posible atopala a tolos niveles de la enseñanza.

Pa piesllar esta rellación so les llingües minoritaries n'Italia hai que referise a la minoría eslovena, na faza que llenda con Yugoslavia. En dalgunos d'estos territorios llenderos la llingua eslovena tien dalguna proteición oficial, tanto nes escueles comu nos medios de comunicación. Ye una situación asemeyada a la d'esta minoría en sur d'Austria, na rexón de Carintia.

En términos xenerales, podemos dicir que n'Italia hai tolerancia ya mesmamente proteición pa coles llingües que correspuenden a naciones vecines, mientras que les llingües inxerries namás nes llendes italianes tan minorizaes a tolos efeutos.

- Francia:

Francia, l'Estáu centraliegu por escelencia, ye'l resultáu de munchos siglos de marxinación de toles llingües minoritaries, represión que vien de mui vieyes dómines pero que cola mística revolucionaria llevó la uniformidá a les sos caberes consecuencias. Sicasí, entovía aliten en suelu francés delles llingües distintes de la llingua estatal. Ensin faer referencia a les modalidaes que podemos esbillar dientru del mesmu dominiu "d'oïl", atópense situaciones de minorización llingüística. Dos d'estes llingües, catalán ya vascu, tán entrambos llaos de les llendes franco-españoles. Pero la situación en Francia ye bien negativa pa estes llingües, mientras que n'España tienen munches más posibilidaes de recuperase ya son oficiales nos territorios de so. En realidá, ye'l puxu que vascu y catalán tienen nel territoriu del Estáu Español ya la so producción de llibros ya emisiones en T.V. lo que-y da daqué d'esperanza a la continuidá hestórica de

vascu ya catalán en terrén francés.

Nel requexu noroccidental de Francia alcuéntrase la única llingua céltica fuera de les Isles Britániques. Ye una llingua comu les otres, en peligru de desapaicer si les autoridaes, poco esmolíes por esti mieu, nun antinen a poner los medios que faigan que'l bretón tenga posibilidaes de seguir na enseñanza dempués de les escueles primaries.

La llingua corsa, falada por más de doscientos mil habitantes de la isla, tien la ventaxa de tener comu obleru que la defende'l movimientu autonomista corsu. Ye, nesti sen, una de les llingües que más posibilidaes tien de repollecet nel estáu francés, ermu de xenerosidá pa coles minoríes nacionales ya llingüístiques.

Occitania ye una de les comunidaes étniques más importantes non namás de Francia, sinón tamién de toa Europa. La llingua occitana ígüenla variantes comu'l provenzal, el gascón, el llinguadocianu, el limusín ya l'auvernés. Tres de ser una gran llingua lliteraria na Europa medieval ya dempués del perimportante remanecer del sieglu XIX, nun tien agora l'occitanu un bon porvenir, pues a les torgues propies del centralismu francés hai qu'arrexuntar les dificultades del propiu movimientu llingüísticu, entremecíu de contradicciones.

Tamién en Francia aliten dos llingües xermániques: l'holandés ya l'alemán. La etnia flamenca entra en terrén francés pela zona de Dunkerke, onde atopamos unos doscientos mil falantes autóctonos. No tocante a Alsacia ya Lorena, trátase de rexones de llingua alemana, que dende los años 1972-73 vienen teniendo meyores perspeutives na enseñanza.

- Isles Britániques:

Les llingües céltiques de les Isles Britániques tán nuna

situación abondo difícil. La llingua galesa ye la que tien meyores perspeutives, pola bona presencia na radio ya na T.V., amás d'un valoratible llabor nes instituciones d'enseñanza. Sicasí, la llingua galesa tien munches de les torgues propies de les llingües minorizaes, pues la verdá ye que cuesta caro resistir la fuerzia que fai la mayoritaria población anglofalante. La llingua de la peculiar Isla de Mann vive güei tamién díes d'enfotu recuperador. Peles Highlands d'Escocia entovía s'alcuentra proteición pal gaélicu, anque con munches dificultaes nos caberos años. Entovía en Cornualles hai un grupu que defende faer alitar otra vuelta la vieya llingua cornuallesa, que perdió los sos últimos falantes hai unes decenes d'años.

- Europa oriental:

Na llamada Europa del Este son munches tamién les problemátiques llingüístiques planteaes. Vamos faer una curtia referencia a delles situaciones, les que tienen güei gran actualidá. El tradicional asitiamentu nestos países de minoríes nacionales ye una fonte de problemas. Son perconocíos nestos momentos los casos de les situaciones d'estes minoríes en Rumanía, Hungría, etc. Yugoslavia ye un tema perinteresante: ye un estáu fechu dende un respetu mui detalláu a les minoríes llingüístiques, pero la discontinuidá na distribución espacial de les minoríes asina comu situaciones non previstes na constitución comu la minoría albanesa en Kosovo acenen la estabilidá de tola Federación.

Ya tenemos el casu de la Unión Soviética, onde los procesos de tresformación política faen surdir en primera llinia los problemas nacionales ya llingüísticos. Namás na parte europea de la Unión Soviética atopamos más de venti minoríes nacionales y llingüístiques, que, con mui diferentes situaciones hestóriques y nicios reivindicativos, faen notar la so identidá

cultural ya política. Ye suficiente amirar pa casos comu'l de les naciones báltiques o la minoría moldava, onde, por cierto, ye la reivindicación de la oficialidá de la llingua la primera en surdir.

5. Les llingües ya cultures minorizaes ya'l futuru européu. El casu d'Asturies

Esti repasu a les diferentes situaciones de minorización de les llingües minorizaes nel nuesu continente confirmanos qu'Europa ye un mosaicu d'etnies, cultures ya llingües. Si queremos faer una clasificación d'estes situaciones podemos faer la que vien darréu.

En primer llugar tenemos les llingües que s'alcuentren ensin una situación de normalidá porque son llingües que sobrepasen les llendes de dalgunos estaos. Asina atopamos l'alemán n'Italia, en Francia o nel reinu danés. Ya ésti ye tamién el casu del frances d'Italia o la llingua holandesa en Francia ya ésta ye tamién la realidá de la llingua eslovena n'Italia o n'Austria.

En segundu llugar tenemos minoríes llingüístiques ya culturales que tuvieron el so niciu nuna emigración fecha en dómines pasaes, comu ye'l casu de minoríes albaneses o croates n'Italia.

Ya un tercer casu, el que tien ensin dulda más exemplos, ye'l de les llingües que pol so inxerimentu hestóricu nun estáu que-yos punxo torgues al so desendolcu, lleva camín de terminar na asimilación llingüística ya cultural por parte de la llingua ya cultura dominantes.

Les situaciones son específiques pa ca llingua. Pero hai delles variables xenerales perimportantes. Asina, les llingües que tán nuna situación de minorización que cuenten del llau

d'elles con territorios onde la llingua nun ta minorizada o ta perprotexida, son llingües que tienen una gran ventaxa, pues son p'aprovechar les infraestructures de difusión cultural que-y apurre la situación mayoritaria de la llingua. Les llingües d'emigración puen alcontrar la so posibilidá si nun ruempen dafechu'l remu que les xune a la so tierra d'aniciu onde la llingua ye mayoritaria.

Les llingües minorizaes añeraes nel estáu central que les acena son les que s'alcuentren con más dificultaes y les que tienen toles carauterístiques que vimos de la minorización. Tienen que competir con otra llingua que domina na alministración, nos medios de comunicación ya na enseñanza ya tienen al mesmu tiempu, xeneralmente, la necesidá d'una normalización na vida social, política, lliteraria ya científica. Del puxu popular defendiendo los sos drechos llingüísticos ya de la resistencia centraliega a la reconocencia de los mesmos depende que s'atope o non una xida granible a la llacera de la minorización

Si d'un llau ye verdá, tal comu enantes se dixo, que'l poder de penetración social que güei tien l'estáu ye niciu nidu de peligrosu pa la llingua minorizada, d'otru llau la problemática europea tien un factor a favor de la defensa de les minoríes. Y ye que l'espíritu que güei cuerre per Europa nun ye l'espíritu del centralismu, nun ye l'espíritu d'estremar les llingües ya les cultures ente les que merez la pena cuidar ya les que val más dexar pa la esclava. L'espíritu européu de güei ye'l de la defensa de les cultures, ye'l de considerar que toles cultures son bones, pues toa cultura ya toa llingua ye la creación hestórica d'una parte de la humanidá.

El nueu pasax internacional el fechu de que yá nun tien

sen el conxuntu de vieyes rivalidaes ente los estaos europeos, el descréditu del prexuciu evolucionista, fai que lo qu'antes considerábase atrasu, torga pa la civilización, seya güei un proyeutu de conteníu progresista. Pues, ciertamente, si güei n'Europa hai una xera progresista, ésa ye la de salvar les cultures europees, nun dexar que la uniformidá total faiga d'Europa una unidá erma ya ensin vitalidá denguna.

El procesu d'integración européu pasa pel afondamientu na realidá de les rexones ya de les cultures ya de les llingües güei minorizaes. Los estaos tradicionales son demasiaio pequeños pa enfrentase al mundu actual, pero demasiaio grandes pa nun tar lloñe de los ciudadanos. La Europa del futuru ye la Europa de les cultures, la Europa de les llingües. A los qu'entovía viven na llamurga del centralismu racista ya autoritariu basta con pone-yos un exemplu: la propia capital de la C.E.E., Bruseles, ye una ciudá bilingüe.

La transición española fixo un esfuerzu importante pa pasar d'un centralismu xabaz a un réxime que permite la supervivencia de les cultures ya les llingües de Galicia, País Vasco ya de Cataluña ya otres comunidaes de llingua catalana. Pero entovía queda un problema pendiente: el casu asturianu. Ca día que pasa la situación actual fai un dañu irreparable a la cultura ya la llingua d'Asturies. El procesu autonómicu abrió una puerta al resurdir de la llingua d'Asturies. Pero estos años d'autonomía nun pueden dexanos satisfechos. Tal comu cuerren les coses, son, quiciás, años perdíos. Si nun hai medíes urxentes, la llingua y la cultura d'Asturies perderánse. Y hai unos responsables d'esti fechu: los políticos asturianos. A ellos la hestoria tratarálos con dureza por dexar allegremente que siga'l so llabor el procesu de desanicu de la realidá espiritual d'Asturies.

BIBLIOGRAFÍA

- Álvarez, Ll. X., *Cultura asturiana, cultura universal, llingua*. Lletres Asturianes, 3, Uviéu, 1982.
- Álvarez, Ll. X., *Les llingues céltiques*. Lletres Asturianes, 25, Uviéu, 1987.
- Berenguer, P., *La langue d'Oc*. Lletres Asturianes, 25, Uviéu, 1987.
- Cano, Ana M^a, *Averamientu a la hestoria de la llingua asturiana*. Lletres Asturianes, 25, Uviéu, 1987.
- García Arias, X. Ll., *Llingua y sociedad asturiana*. C. B., Uviéu, 1976.
- Lefin, P., *Présentation des problème des Fourous*, Lletres Asturianes, 25, Uviéu, 1987.
- Harits Chelmar, J., *Le basque, langue minoritaire*. Lletres Asturianes, 25, Uviéu, 1987.
- Stromboni, J. B., "Langue et culture corses". Lletres Asturianes, 25, Uviéu, 1987.

